
Tale

Tale ved: Tusenårskonferansen

Sted: Kristiansund

Dato: 11. februar 1999

AVSPARK TUSENÅRSSKIFTET - DET FELLES KULTURLØFTET

Der bre møter vann, der elv møter fjord og der land møter hav, der er det store ressurser.

Da folk fulgte etter iskanten for ti tusen år siden, hvorfor kom de egentlig? De kom for å finne mat! De kom for å få et bedre liv enn der de kom fra. De kom for å leve - og overleve.

I den politiske debatten hører vi ofte at "i denne steinrøysa" og i dette "nisseluelandet" går det ikke an å dyrke mat - og det skulle visstnok ikke bodd folk her i det hele tatt, heller. Mer feilaktig kan det etter min mening ikke sies. For vi overlever her stadig vekk. Og vi lever og har levd godt fram til i dag, fordi vi fortsatt høster av det jorda og det havet har å gi.

Det er derfor vi fortsatt bor og skal bo utover landet og langs kysten. Det er nødvendig for å kunne høste på en bærekraftig måte det landet vårt gir av sin enorme produksjon og der vi i forvaltningen av vår naturarv bygger opp en menneskeskapt kulturarv som det er all grunn til å løfte videre fram.

Det er ingen grunn til at vi ikke skal la dette tusenårsskiftet bli en form for "ode til livet" og en ode til mennesket og de sammenhenger vi lever i.

Derfor er det viktig at overgangen til et nytt årtusen ikke bare blir et øyeblikks fest og opplevelse. Markeringen skal også bidra til at vi tar vare på arven gjennom viktige historiske og kulturelle minner, og at vi har bevisst satsing for å møte de kulturelle, verdimeslige, kunnskapsmessige og miljømessige utfordringer Norge står overfor.

Det pirrende, ligger i at vi skal få lov til å løfte fram det vi selv rundt om i lokalsamfunnene holder for viktig og verdifullt. Tanken er at vi gjennom å skape møteplasser gir oss selv anledning til å bygge en form for levende monumenter av vår tid og for vår tid. Da tenker jeg ikke nødvendigvis på materielle monumenter, men like fullt på tanke og ideer - formidlet på en verdifull måte.

Kulturdepartementet legger vekt på at invitasjonen til å delta i markeringen når ut til alle. Kulturatene i fylkeskommunene og kommunene har en sentral rolle i de lokale tusenårsarrangementene både i forbindelse med lokale og landsomfattende tiltak.

Tusenårsmarkeringen vil kunne bli et kulturløft for kommunene, og derved et kulturløft for landet, - ikke bare gjennom de statlige bevilgningene, men også som følge av økt kulturell aktivitet og engasjement gjennom lokale tusenårssatsinger.

Regjeringen har opprettet selskapet Tusenårsskiftet - Norge 2000 AS og stilt 280 mill kroner til rådighet for selskapet, nettopp for at markeringen av tusenårsskiftet skulle bli noe mer enn en nyttårsfest. Derfor foregår markeringen over flere år, fram til 2005 - 100 årsjubileet for unionsoppløsningen. Derfor har regjeringen gitt selskapet Tusenårsskiftet - Norge 2000 i oppdrag å aktivisere flest mulig - helst alle - til å delta i og bidra til markeringen.

Tusenårskomiteene, som nå er etablert i de alle fleste kommuner over hele landet, bidrar til å bruke Tusenårsskiftet til å skape felles aktiviteter, skape sosial kontakt, gi nye opplevelser og impulser i fellesskap. Og fellesskap er også et grunnleggende verdimål for markeringen.

Jeg har gjennom avisutklipp og møter sett at ideene blomstrer i Tusenårskomiteene. Veggen der nede i konferansehallen er også et klart bevis på det. Det planlegges musicals, ungdomsfester,

samhandling mellom grupper med ulikt etnisk utgangspunkt, skirenn på nyttårsnatta, vardetening, dans og mye, mye mer - dere åpner for bruk av mulighetene tusenårsskiftet gir til å skape verdifulle og nye opplevelser utfra lokale forutsetninger og egenart.

Ved overgangen til år 2000 har tusenårsselskapet en parole for selve nyttårsfeiringen: "Ingen skal være alene - dersom de ikke selv vil det". Dagene fra nyttårsaftenen 1999 til 2. nyttårsdag i år 2000 har fått navnet "tusenårshelgen", og alle inviteres til feiring, fellesskap og refleksjon denne nyttårsaftenen. Og når dere klarer det - da blir det et bevis for at vi kan sørge for - hvis vi vil - at ingen er alene.

Frivillighetssentralen i Vågan kommune har gått lenger enn de fleste. De har klar en plan for hvordan parolen "Ingen skal være alene" skal gjennomsyre tankegangen for alle etater, organisasjoner og enkeltmennesker i hele kommunen - ikke bare på kommende nyttårsaftenen, men hver dag året rundt i årene som kommer. Slik blir parolen en visjon for et helt samfunn. Slik viser de i praksis hvordan Tusenårsskiftet kan brukes.

Tidevervet nå har jo sin bakgrunn i Kristi fødsel og blir, i tillegg til å være et historisk merkepunkt for alle, en viktig kirkelig markering. Jubileum 2000 er kirkesamfunnenes felles satsing for 2000-års-markeringen i Norge. Kirkens markering skal først og fremst skje lokalt og regionalt. Jubileum 2000 skal være et vidtfavnende, åpent og romslig tilbud til alle innbyggere i Norge. Dette skal komme til uttrykk blant annet gjennom en familiefest på Hellige-tre-kongersdag, åpne kirker, gatekapell og arrangementer som har dialog og møte med andre livssyn i fokus.

Det står klart for meg at behovet for en mildere og mer forsonende kirke fortsatt er stort. Forsoningsarbeid har bl.a. biskop Desmond Tutu på en enestående måte vist er mulig selv i de vanskeligste situasjoner. Forsoning bør være et viktig ord for den nye tid. De mulighetene vår kirke har til å komme folk i møte på en ny måte, bør gripes ved inngangen til det tredje årtusen.

Mens vi er "gjester i virkeligheten" er det ikke likegyldig hvordan vi bruker vår tid. Ikke slik å forstå at jeg skal peke på hva som er godt

eller dårlig - en slik ukultur skal jeg ikke bedrive. Men det er viktig at vi er bevisste, slik at vi ikke fortærer vår kraft forgjeves.

Jeg er glad for at nettopp kulturfeltet rommer mange av nøklene livet har for å kunne gi oss en høy himmel over vår hverdag. De mennesker som ser seg selv i en sammenheng får styrke til både å yte og nyte og til å skape og motta.

Det er viktig for meg å få folk til å se på seg selv som handlende subjekter og ikke som passive objekter i sin egen hverdag. Vi må stå som skapere av vår egen historie. Da vender vi avmakt til makt, håpløshet til håp og får på den måten det beste grunnlaget for et levende folkestyre. Dette er noen av dimensjonene vi bør gi oss selv anledning til å dvele ved, nå mot inngangen til et nytt tusenår.

Kulturen og kunsten, levende folkeliv og lokal identitet er noen av de mulighetene vi har å ty til for å utvikle oss til modne mennesker som kan leve i toleranse og lokalt og globalt samvirke.

Vår kulturpolitikk har som siktemål å bygge opp om kulturell egentrygghet og åpne for toleranse og mangfold. Regjeringens felles plattform bygger på kampen for å bevare størst mulig handlefrihet for enkeltmennesker i forhold til globaliserte økonomiske krefter som ser enkeltmennesker og lokalsamfunn ikke som mål med egenverdi, men som brikker som er salderingsposter i et størst mulig profittjag.

Ja, en slik kamp er Davids kamp mot Goliat. Men det er mitt håp at kulturfeltet er et område som klarer å utvikle de sanser og de erkjennelser som skal kunne øke viljen til å beholde og utvikle styringsmuligheter overfor også så sterke krefter. Det dreier seg om ikke mindre en livskvaliteten til hverdagsmennesket.

Når en ser verdien i sin naturarv og kulturarv, når en ser sine røtter og sine store globale sammenhenger, da tror jeg vi løfter verden videre framover.

Det er et faktum at det nå er vanskeligere å rekruttere til politisk arbeid, å engasjere folk til dugnad og frivillig innsats. Folk unngår ofte å ta ansvar. Enda er det ingen krise, selv om tegnene er tydelige. Men derfor er det også så oppmuntrende å se hva

Tusenårskomiteene er i ferd med å skape med utgangspunkt i sine nærmiljøer: Gjennom utallige små og store tiltak og arrangementer skaper dere ny optimisme, ny tilhørighet og nytt engasjement. Fordi dere bidrar til en nasjonal dugnad og gir oss konkrete eksempler på hvordan vi kan ruste oss, kan vi forme vår egen historie ut fra bevisste valg.

Et annet eksempel er den "vårflommen" av søknader til Tusenårsprosjekter Norge 2000 har fått i første søknadsrunde fra organisasjoner, enkeltpersoner, grupper, kommuner og institusjoner. De innpå 1500 søknadene fra grasrota i Norge synliggjør en imponerende innsikt, engasjement, overskudd og ønske om å bidra til fellesskapet. De viser hva som egentlig foregår i kultur-Norge. Det er gledelig, men søknadene representerer også et problem, fordi de mange ganger overstiger den totale bevilgningsrammen. Men det gir oss også en utfordring - ikke bare til regjering og Storting - men til oss alle, også dere: Hvordan kan vi gjennomføre disse gode prosjektene med begrensede statlige, fylkeskommunale og kommunale bidrag?

Skal de mange hundre prosjektene som om få dager opplever å ikke få støtte fra Norge 2000 nå legges bort og arkiveres som "mer enn gode nok, men dessverre likevel ikke innvilget"? Svaret må være nei. Sammen må vi ta utfordringen, slik at vyene prosjektene gir, kan bli virkliggjort og skape ringvirkninger langt inn i neste årtusen.

Et hjelpemiddel er samarbeid på tvers av fag, forvaltningsnivåer og generasjoner. Tusenårsskiftet - Norge 2000 har på den korte tiden det har eksistert etablert et nasjonalt nettverk av organisasjoner og institusjoner. De drar nytte av hverandres ressurser og samarbeider om mål og prosjekter. Noen av organisasjonene - som Norges Røde Kors, Norges Idrettsforbund, Kirkens Jubileum 2000 og Redd Barna - er representert her i Kristiansund. Det landsomfattende nettverket de rår over vil gjøre dem til viktige samarbeidspartnere også for dere i Tusenårskomiteenes lokale arbeid.

Kulturdepartementet tar sikte på at det skal etableres tusenårssteder i hvert fylke. Disse skal ha nasjonal kulturell og miljømessig betydning som peker utover det enkelte fylke. Stedene vil bli valgt ut i dialog mellom det enkelte fylke og Kulturdepartementet. Størrelsen på det statlige tilskuddet vil variere fra prosjekt til prosjekt og må sees i

sammenheng med de finansieringsordningene som er etablert for nasjonale kulturbygg. Mens det for enkelte prosjekt vil være aktuelt å yte et tilskudd som innebærer en større statlige andel av prosjektkostnadene enn normalt under ordningen med nasjonale kulturbygg, vil den statlige tilskuddsandelen for andre prosjekter forbli uendret, men slik at realiseringen forskyves i tid til perioden 2000-2005. Det er likevel nødvendig å understreke at det samlet sett vil være begrensede midler til disposisjon for formålet. Dette vil ha konsekvenser for hvilket økonomisk omfang de enkelte prosjekter kan få og for den regionale andelen.

Kulturdepartementet har i Stortingsproposisjon nr 55 og i budsjettproposisjonen for 1999 lansert tanken om en tilskuddsordning for tusenårssteder i kommunene. Og det har vært stor oppslutning om ideen om tusenårsstedene som et landsomfattende nett av møteplasser for kulturaktivitet, samvær, lek, opplevelse og utfoldelse.

Det er vanskelig i dagens budsjettsituasjon å få penger til nye tiltak. Jeg håper derfor at dere som er til stede her i dag kan hjelpe til å få realisert dette verdifulle tiltaket. Vi trenger pressgrupper i kultur-Norge, som kan bidra til å få gjennom nye initiativ i konkurranse med mange andre gode formål på alle samfunnsområder.

Egne statlige, øremerkede midler til tusenårsstedene er naturlig nok pr. i dag ikke på plass. Derfor er der heller ikke sendt ut bebudede retningslinjer. Men konseptet om tusenårssteder i kommunene er så verdifullt at tanken må utvikles som et viktig kulturløft i hver kommune.

Sammenlignet med andre land har vi i Norge svak tradisjon for å arbeide med møtesteder for folk ute. Vi har alltid, vi som andre folk, hatt behov for å møtes, men vi har ikke på samme måte tatt det med på dagsorden når våre politikere og planleggere har lagt rammer for utvikling av byer og tettsteder. Vi har vært mer opptatt av hus, enn av rommet og livet mellom husene, kanskje naturlig nok i et land med vårt klima. Men fordi vi vet hvor viktig det er å gi folk muligheter til å møtes, også utenfor data - og TV-rom - må vi bidra til gode og inviterende steder for dagliglivets og hverdagens samspill. De lager seg ikke selv og det er viktig at vi klarer å planlegge, forme, bygge og drive slike steder.

Nordmenn flest bor i byer og tettsteder. Vi vil derfor benytte anledningen ved Tusenårsskiftet til å utvikle kompetansen på bygging av

gode møtesteder. Vi vet at politikere og fagfolk etterspør kunnskap og erfaringer, og det bør de gjøre, for det har vært mangelvare tidligere. Hva slags løsninger fungerer godt? Hvor har de fått til samspillet mellom funksjon og form, mellom sosial og estetisk planlegging? Hva slags materialbruk fungerer i vårt klima, med våre sesongvariasjoner, og hva slags belysning gir trygghet samtidig som det gir trivsel? Hvordan gjennomføres prosjekter - hvilke prosedyrer og aktører må inn? Hvordan kan vi få til gode prosesser for drift og vedlikehold?

Kulturdepartementet ønsker derfor å bidra til at kontakten mellom de som har erfaring og de som har behov for erfaring, kan bygges ut, gjennom utveksling av informasjon, bygging av faglige nettverk, samlinger i seminarer og møter for de fylkeskommuner og kommuner som setter temaet på dagsorden.

Flere departementer arbeider med slike temaer ved siden av vårt, særlig Miljøverndepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet. For oss er det viktig at et slikt arbeid gjøres som en samordnet innsats fra statlig hold. I samarbeid med Tusenårsskiftet Norge 2000 AS, Norsk kulturråd, Statens byggeskikkutvalg, Riksantikvaren og andre sentrale instanser, bygger Norsk Form nå opp et tilbud for alle fylkeskommuner og kommuner som velger Tusenårssteder. Norsk Form ble opprettet av Kulturdepartementet i 1993, og har arbeidet fram informasjon og veiledning knyttet til det de kaller "den synlige kommunen", ikke minst det offentlige miljø i gater og langs veier, i parker og på torg og andre steder der folk møtes. Dette tilbudet vil omfatte veiledere, TV- og video-program, omreisende utstillinger, informasjon på Internett, regionale kurs og seminarer, dokumentasjonsprogrammer og mer. Jeg tror det er viktig at dette blir et tilbud som fanger den nye interessen for offentlige møtesteder, og som treffer ikke minst kommunene og fagfolkene hjemme i deres daglige omgang med slike utfordringer.

Her snakker jeg om en viktig nasjonal dugnad, der vi benytter den anledning Tusenårsskiftet gir oss til å ta i et tak sammen for å heve kvaliteten på våre felles omgivelser. Da er vi avhengige ikke bare av entusiasme og vilje, men også av faglig kompetanse. Det er en kjensgjerning at flertallet av norske kommuner i dag ikke har ansatt estetisk fagkompetanse i sin stab. Derfor har vi her en felles utfordring til å utvikle kunnskap som står i forhold til de store utfordringene på feltet. Norge ligger langt tilbake både i vanene og i viljen til å se

både landskapsrommet og det offentlige og det bebygde rom. Når har vi sjansen til å forbedre oss!

Norsk Forms direktør Peter Butenschøn vil være til stede på konferansen i morgen, og vil si noe mer om dette arbeidet og være tilgjengelig for videre samtaler.

Norges Bygdeungdomslag har tatt opp spørsmålet om hvordan norske lokalsamfunn kan utvikles til å få flere av de kvalitetene som dagens ungdom etterspør, og som de ellers vil reise til byen for å finne. For tida er det slik at bylivet drar. Samtidig vet vi hvor viktig det er å opprettholde og styrke de mange lokalsamfunn vi har, og vi må stille oss spørsmålet: Hva kan vi gjøre for å sikre livskraftige lokalsamfunn? I våre dager holder det ikke bare å skjønne livet på landet, og det holder ikke å fortelle skrekkehistorier om det farlige og usunne livet i storbyene. Vi må tilby noe mer. Det er bedre, mer intime og mer mangfoldige møteplasser. Da ser vi at ungdommen ikke minst vil ha det fellesskapet som byen gir tilbud om, steder å møtes, kulturaktivitet, sosiale nettverk, muligheter for å arbeide sammen med andre finne tjenester og yte service.

Norges Bygdeungdomslag og Norsk Form har laget et prosjekt der de vil ta for seg en håndfull norske tettsteder i ulike deler av landet for å se hva som kan gjøres, hvilke konkrete tiltak som ville monne for at ungdommen skulle velge å bli. Mikrobyer kalte NBU det på landsmøtet sist sommer. NBU vil lage ulike scenarier for slik stedsutvikling, i samarbeid med ungdommen på stedet, for på den måten å kunne stille konkrete utfordringer til sentrale og lokale myndigheter om å følge opp pene ord med konkret handling. Det kan bli et virkelig spennende prosjekt ved inngangen til et nytt årtusen.

Tusenårsskiftet nærmer seg med stormskritt. Og det er et godt tegn at folk ser ut til å være opptatt av å stoppe opp og gi anledning til ettertanke. Denne mentale og kollektive rammen gir muligheter vi ikke må la gå fra oss.

Det er mitt håp at ettertanken, kulturen, forsoningen og den globale samhandlingen får gode kår i det neste årtusenet.

Det er et privilegium å få leve akkurat nå og se at en kan få løfte i lag med mange andre som også ønsker å bruke de mulighetene vi har - akkurat nå.

Lykke til med konferansen!